

Academic Article

The Role of Monks in Changing and Promoting Morality Today

บทบาทของพระสงฆ์กับการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมคุณธรรมในสังคมยุคปัจจุบัน

Phrakucholatanverithom¹, & Phramahasarawut Phosrikham^{2*}

พระครูชลธารารวีธรรม¹, & พระมหาสราวุธ โปธิ์ศรีขาม^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Phrakucholatanverithom

พระครูชลธารารวีธรรม

Loei Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand, Thailand.

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เลย

Email: cholatanverithom@gmail.com

2. Phramahasarawut Phosrikham*

พระมหาสราวุธ โปธิ์ศรีขาม

Mahamakut Buddhist University,
Thailand, Thailand.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: sarawut.pho@mhu.ac.th

คำสำคัญ:

พระสงฆ์, ศาสนาพุทธ, คุณธรรม, จริยธรรม,
การส่งเสริมคุณธรรม, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม,
สังคมยุคปัจจุบัน

Keywords:

Monks, Buddhism, Morality, Ethics,
Moral Promotion, Social Change,
Modern Society

Article history:

Received: 15/10/2025

Revised: 25/11/2025

Accepted: 02/12/2025

Available online: 20/03/2026

How to Cite:

Phrakucholatanverithom, &
Phosrikham, P. (2026). The Role of
Monks in Changing and Promoting
Morality Today. *Journal Dhamma for
Life*, 32(2), 414-427.

ABSTRACT

This study investigates the role of Buddhist monks in promoting morality and ethics in Thai society amid rapid transformations in the digital age. It emphasizes the significance of monastic adaptation to modern technologies while preserving core Buddhist moral principles. The findings reveal that monks play a proactive role in utilizing digital technologies to disseminate Buddhist teachings and provide psychological and spiritual counseling through online platforms, thereby expanding outreach and enhancing the effectiveness of moral promotion in contemporary society. Furthermore, monks contribute to fostering social cohesion in a multicultural context by encouraging acceptance of diversity, compassion, and peaceful coexistence. At the individual level, the promotion of daily Buddhist practices—such as meditation, observance of precepts, and cultivation of wisdom—significantly enhances personal well-being and supports the development of a morally grounded and harmonious society. However, addressing inappropriate conduct among monks requires collaborative mechanisms involving multiple stakeholders, including educational development, institutional regulation, and systemic support to ensure adherence to ethical standards.

The study contributes to the body of knowledge by proposing an integrative framework that balances technological engagement with Buddhist moral principles. This framework serves as a key mechanism for strengthening ethical values in Thai society, as well as for developing systemic collaboration to enhance monastic standards, restore public trust, and reinforce the stability of Buddhism as a social institution in the long term.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล โดยเน้นการวิเคราะห์ความสำคัญของการปรับตัวของพระสงฆ์ต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กับการธำรงรักษาหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทเชิงรุกในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่ธรรมะและการให้คำปรึกษาทางจิตใจผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งช่วยขยายการเข้าถึงกลุ่มประชาชนในวงกว้างและเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมในสังคม นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมโดยส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง ความเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในระดับปัจเจก การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การฝึกสมาธิ การรักษาศีล และการพัฒนาปัญญา มีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความสงบสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งด้านการศึกษา การกำกับดูแล และการสนับสนุนเชิงสถาบัน เพื่อส่งเสริมการดำรงตนตามหลักศีลธรรมอย่างเคร่งครัด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการบูรณาการระหว่างเทคโนโลยีกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทย ตลอดจนการพัฒนากรอบความร่วมมือเชิงระบบในการยกระดับมาตรฐานของคณะสงฆ์ อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูความศรัทธาของประชาชนและความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาในระยะยาว

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และการพัฒนาเชิงดิจิทัลที่ก่อให้เกิดรูปแบบการดำรงชีวิตใหม่ (new way of life) ซึ่งมีลักษณะเร่งรีบ ชับซ้อน และมีการแข่งขันสูง (Phra Brahmagunabhorn [P.A. Payutto], 2016; Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า (value system) และกรอบจริยธรรมของสังคมไทย ทำให้คุณธรรมจริยธรรมที่เคยเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมถูกท้าทายและมีแนวโน้มลดความเข้มแข็งลง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและประชากรวัยทำงาน (Borwornsak Uwanno, 2018; Phra Dhammapitaka, 2017) ในเชิงทฤษฎี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวสามารถอธิบายผ่านกรอบแนวคิดเรื่อง “ความทันสมัยเชิงสะท้อน” (reflexive modernity) และ “ความไม่แน่นอนของสังคมสมัยใหม่” ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางศีลธรรม (moral risk) และความคลุมเครือของบรรทัดฐานทางสังคม (Giddens, 1991; Beck, 1992) ในบริบทของสังคมไทย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยในฐานข้อมูล TCI และ Thai Thesis ที่ระบุว่า การขยายตัวของสื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมบริโภคนิยมมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ

ประชาชน (Srisuk, 2020; Chaiyawan, 2019) ท่ามกลางบริบทดังกล่าว พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทยาวนานในสังคมไทย ยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดและธำรงรักษาคุณธรรมจริยธรรมของสังคม (Phra Brahmagunabhorn [P.A. Payutto], 2016) ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ได้มีบทบาทเพียงด้านพิธีกรรมหรือการศึกษาธรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ผู้นำทางจริยธรรม” (moral agent) และ “ทุนทางสังคมเชิงศีลธรรม” (moral social capital) ที่ช่วยเสริมสร้างความสมดุลทางจิตใจและสังคม (Putnam, 2000; Phra Maha Hansa Dhammahāso, 2014)

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ไทยได้ปรับบทบาทให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ เช่น การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแผ่ธรรมะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (Suwannathat-Pian, 2015; Phra Maha Somboon Uddhikaro, 2021) นอกจากนี้ แนวคิด “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” (Engaged Buddhism) ยังเน้นบทบาทของพระสงฆ์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคมและส่งเสริมคุณธรรมในระดับโครงสร้าง (Queen & King, 1996) ซึ่งได้รับการประยุกต์ใช้ในบริบทไทยอย่างแพร่หลาย (Phra Paisal Visalo, 2019) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระสงฆ์จะยังคงมีบทบาทสำคัญ แต่ก็เผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมร่วมสมัย เช่น การลดลงของความศรัทธาในบางกลุ่ม การแข่งขันของสื่อทางเลือก และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ (Kitiarsa, 2012; McCargo, 2017) ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมภายใต้บริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งฉายภาพบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย และวิเคราะห์แนวทางที่พระสงฆ์สามารถใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างสังคมที่สมดุลและยั่งยืน โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาและพุทธปรัชญา เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงวิชาการที่มีความเข้มแข็งและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน

พระสงฆ์กับการรักษาความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและคุณธรรม

ในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมาก พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ที่ช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาจิตใจให้สงบและไม่หลงไปกับสิ่งที่ไม่ยั่งยืน (ภัทรพร สิริกาญจน์, 2536: 21-29) บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยไม่ได้จำกัดเพียงการสอนธรรมะและประกอบศาสนกิจ แต่ยังครอบคลุมถึงหน้าที่ในทางโลกหลายด้าน โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น การสอนวิชาชีพ การเป็นแพทย์สมุนไพรรักษา ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และบทบาทในการสงเคราะห์ชุมชน รวมถึงวัดเริ่มเป็นทั้งโรงเรียน สอนหนังสือและวิชาชีพระหว่างวัน เป็นที่พบปะสังสรรค์ เป็นโรงพยาบาล เป็นที่ การพัฒนาชุมชน เช่น สร้างบ่อน้ำ ทางเดิน และสะพาน รวมถึงการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้านระงับคดีวิวาท (พระมหาสุภา อุทโท, 2441: 17) นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางทางสังคมที่มีหน้าที่หลากหลาย เช่น เป็นสถานศึกษา สถานสงเคราะห์ สถานพยาบาล ศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม และศูนย์กลางการปกครองชุมชน (พระไพศาล วิสาโล, 2552: 102-103)

พระสงฆ์จัดว่าเป็นสื่อบุคคลที่เชื่อมโยงจากรูปแบบการชี้นำและปลูกฝังจิตสำนึกแบบเผชิญหน้า หรือการเทศน์ให้คำแนะนำหรือสั่งสอนธรรม ดังนั้น พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางสังคมและปัญญาจึงเข้ามาบทบาทนำชาวบ้านพัฒนาชุมชนและพัฒนาจิตใจเพื่อลดทอนกิเลส เอื้อเพื่อเอื้อแม่ และช่วยเหลือกันและกัน เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หลุดพ้นจากทุกข์และปัญหาจากวิถีชีวิตภายใต้บริโศคนิยมและวัตถุนิยม (พิณีจ ลาภธนานนท์, 2535) บทบาทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์มีความสำคัญต่อทั้งศาสนาและสังคม โดยปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยควบคู่กับการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของสังคม ทำให้วัดกลายเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความหลากหลายและสำคัญในชุมชนไทย

พระสงฆ์สามารถใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้คนสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทุกเพศทุกวัยได้เข้าถึงธรรมะได้โดยง่าย ทุกที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ เพราะคนในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันมากกว่าสิ่งอื่น แต่เทคโนโลยีก็เป็นแค่ส่วนหนึ่งในการเผยแผ่เท่านั้นที่สำคัญควรแนะนำประชาชนได้ดำเนินชีวิตแบบวิถีชีวิตของชาวพุทธ ดังที่ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ‘...แม้ว่าโลกสมัยปัจจุบันจะเจริญด้วยเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อมแทบทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มีคุณค่าและมีโทษขึ้นกับผู้ใช้ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับคนที่จะมีชีวิตอยู่กับเทคโนโลยี ยังคงเป็นปัญหาที่ต่างหากออกไป ไม่อยู่ในวิสัยของเทคโนโลยีเอง ปัญหานั้นคือปัญหาการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ผู้พร้อมที่จะมาสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยี...’ จากการศึกษา อินเทอร์เน็ตมีส่วนช่วยให้พระสงฆ์แสดงบทบาทผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางปัญญาที่อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่ช่วยให้บรรลุการจัดการการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา การแสวงหาความรู้ทั่ว รู้รอบ รู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมแล้วสามารถนำไปถ่ายทอดได้ และภายใต้บทบาทผู้นำทางสังคม คือ (1) การส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน และ (2) การเป็นผู้เชื่อมประสานงานทั้งในกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคม ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการแสดงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันอย่างมาก (พิณีจ ลาภธนานนท์ และ แทนพันธุ์ เสนาะพันธุ์ บัวใหม่, 2557: 102-103)

การที่พระสงฆ์ต้องรักษาความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและคุณธรรมถือเป็นความท้าทายสำคัญในสังคมยุคใหม่ เนื่องจากเทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไทย รวมถึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการเผยแผ่และการรักษาศรัทธาในศาสนา หากใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุลและมีจุดยืนที่ถูกต้อง ก็จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชนได้ จากการศึกษาของสมศรี จินะวงษ์ (2532: 353) พบว่า “พระภิกษุสงฆ์ไทยสามารถจะเปิดรับสื่อให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความทันสมัยโดยที่ยังคงสามารถรักษาศีลของพระภิกษุได้ แต่จะมากหรือน้อยเพียงใดนั้นไม่สามารถระบุได้”

1. บทบาทของพระสงฆ์กับการใช้เทคโนโลยี

1) การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการเผยแพร่หลักธรรม คำสอนผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การไลฟ์สดธรรมเทศนา การโพสต์บทความธรรมะลงบนเว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์ การบรรยายธรรมผ่านคลิปวิดีโอสั้นๆ บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น YouTube, Facebook หรือ TikTok ทำให้การเผยแพร่ธรรมะเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น และสามารถเชื่อมโยงกับผู้ที่ไม่สามารถมาวัดได้ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ

2) การให้คำปรึกษาทางจิตใจ พระสงฆ์ใช้แอปพลิเคชันหรือสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้คำปรึกษาด้านจิตใจแก่ประชาชนได้ตลอดเวลา แม้ผู้คนจะอยู่ไกลกัน ทำให้พระสงฆ์สามารถช่วยคลายทุกข์ให้แก่ผู้ที่กำลังมีปัญหา เช่น การสอนการฝึกสมาธิหรือแนะนำการใช้หลักธรรมในการเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวัน

3) การเก็บและแชร์องค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เทคโนโลยีช่วยให้พระสงฆ์สามารถรวบรวมคัมภีร์หรือข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ทางศาสนาผ่านสื่อดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงและแบ่งปันได้ง่าย ทำให้การศึกษาธรรมะทำได้สะดวกขึ้น รวมทั้งยังสามารถจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นระเบียบเพื่อง่ายต่อการค้นคว้าและใช้งาน

2. การรักษาความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและคุณธรรม

แม้ว่าเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ แต่การใช้เทคโนโลยีอย่างขาดสมดุลก็อาจสร้างปัญหาให้กับพระสงฆ์และสังคมได้ ดังนั้นการรักษาความสมดุลนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีแนวทางดังนี้

1) การกำหนดขอบเขตการใช้งานเทคโนโลยี ควรกำหนดให้พระสงฆ์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ธรรมะ การศึกษา หรือการให้คำปรึกษาเท่านั้น และหลีกเลี่ยงการใช้เพื่อความบันเทิงส่วนบุคคล ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธา เช่น การเล่นเกมโซเชียลมีเดียอย่างไม่เหมาะสมหรือการแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยี

2) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างศีลธรรม เทคโนโลยีควรถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมจริยธรรม เช่น การจัดทำเนื้อหาที่สร้างแรงบันดาลใจในการทำกุศล การเผยแพร่ธรรมะที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้เร็ว ซึ่งจะช่วยให้คนทั่วไปสามารถปฏิบัติธรรมได้อย่างมีเป้าหมาย

3) การรักษาความเป็นส่วนตัวและความสงบของวัด ควรควบคุมการใช้เทคโนโลยีในวัดให้อยู่ในระดับที่ไม่รบกวนความสงบ การนำเทคโนโลยีเข้ามาควรเน้นการใช้งานเพื่อการศึกษาศาสนาและเผยแพร่ธรรมเท่านั้น เพื่อให้วัดยังคงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสงบ

4) การใช้เทคโนโลยีอย่างไม่ลืมหลับหลักธรรมและพระธรรมวินัย พระสงฆ์ควรตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีโดยอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อประโยชน์แก่สังคมและศาสนา ควรดำเนินการด้วยความระมัดระวังและเหมาะสม ไม่ให้เกิดการแสดงออกที่อาจทำให้ผู้คนเสื่อมศรัทธา

5) การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย พระสงฆ์ควรคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการเผยแพร่ธรรมะให้คนรุ่นใหม่ เทคโนโลยีควรถูกใช้เพื่อสร้างเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและน่าสนใจในขณะที่ยังคงความเป็นธรรมะที่ถูกต้อง เช่น การใช้ภาษาเรียบง่าย หรือการอธิบายธรรมะด้วยกรณีตัวอย่างในชีวิตประจำวัน

3. ประโยชน์และผลกระทบของการรักษาความสมดุล

1) ส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมศรัทธาและความเข้าใจในพระพุทธศาสนาแก่คนในสังคม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับสื่อออนไลน์

2) การยกระดับจิตใจของประชาชน เมื่อพระสงฆ์สามารถสื่อสารผ่านเทคโนโลยีอย่างมีจุดยืน ก็จะช่วยให้ประชาชนได้รับแนวทางการใช้ชีวิตที่เป็นประโยชน์ เช่น การจัดการความเครียดด้วยสมาธิ การเห็นคุณค่าของชีวิตที่มีศีลธรรม

3) การป้องกันการใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่เหมาะสม การกำหนดขอบเขตและแนวทางที่เหมาะสมจะช่วยให้พระสงฆ์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานที่ไม่เหมาะสม

การรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและคุณธรรมในบริบทของพระสงฆ์จึงไม่ใช่เพียงการใช้หรือหลีกเลี่ยงเทคโนโลยี แต่เป็นการรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา และเพื่อเป็นแรงผลักดันในการส่งเสริมศีลธรรมให้คงอยู่ในสังคมไทย จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตทั่วไปพบว่า ประกอบด้วย 4 รูปแบบ คือ (1) การสื่อสาร (2) การศึกษา (3) การพาณิชย์ และ (4) การบันเทิง แต่สำหรับพระสงฆ์ยังมีกรอบการพิจารณาที่เพิ่มขึ้นจากบุคคลธรรมดาคือ ต้องอยู่ภายใต้กรอบพระวินัย และความคาดหวังทางสังคม (พินิจ ลาภธนานนท์ และแทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่, 2557: 111)

การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมที่มีความหลากหลาย

ในสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา พระสงฆ์สามารถเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างคนในสังคมและช่วยพัฒนาคุณธรรม เช่น การส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง การส่งเสริมความมีเมตตากรุณา การทำดีไม่หวังผล และการมีสติในทุกๆ การกระทำด้วยการแสดงออกผ่านกิจกรรมทางสังคมและการสอนธรรมะ พระสงฆ์สามารถช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมที่มีความหลากหลาย สังคมที่มีความหลากหลาย (Diverse Society) หมายถึง สังคมที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความเชื่อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมเช่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยสร้างความสามัคคี ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์และความแตกต่างของแต่ละบุคคลไว้ได้ ด้วยเหตุนี้คุณธรรม และจริยธรรมจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยที่ต้องการทั้งคนดีและคนเก่ง ตัวอย่างผลลัพธ์ของการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมที่หลากหลาย

1) ความสามัคคีในชุมชน การส่งเสริมคุณธรรมจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความสามัคคีในชุมชน โดยทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน สังคมที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน

3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความหลากหลายในสังคมนำไปสู่การแลกเปลี่ยนแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดจากความร่วมมือของกลุ่มคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน

การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมที่หลากหลายคือการสร้างความเข้าใจและความเท่าเทียม เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในขณะที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม การบรรลุเป้าหมายนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงทุกคนในสังคม การปลูกฝังคุณธรรมจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันทำอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน พร้อมทั้งการแสดงตัวอย่างที่ดีในทุกระดับของสังคม ด้วยเหตุนี้แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้น พระพรหมคุณาภรณ์, 2551: 1-6) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาควรเป็นการพัฒนาฝึกฝนมนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามโดยการเรียนรู้ การฝึกหัดและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาควบคู่กันเป็นเนื้อเดียว จะแยกจากกันไม่ได้ เมื่อรวมกับการกระทำดีแล้ว จึงกล่าวได้ว่า สามารถนำความรู้ศักยภาพที่มีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตตนเองและส่วนรวมได้...”

การสอนและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

บทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน คือ การทำให้ผู้คนเข้าใจในหลักการธรรมะและสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการฝึกฝนจิตใจให้มีความสงบ มีสติ และมีความเมตตา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงาน การศึกษาหรือการใช้ชีวิตส่วนตัวได้ พระสงฆ์สามารถเป็นที่ปรึกษาและผู้ให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตที่ดีและมีคุณค่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญด้านการศึกษา โดยพื้นฐานของวิถีชีวิตสมณเพศและชาวพุทธคือการศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการศึกษาที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์และชาวพุทธคือ “ไตรสิกขา” ซึ่งเป็นหลักสูตรสำหรับการพัฒนาตน ประกอบด้วย (1) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง (training in higher morality) (2) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง (training in higher mentality) (3) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (training in higher wisdom) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) การศึกษาไตรสิกขานี้เป็นแนวทางในการฝึกฝนและพัฒนากาย วาจา จิต และปัญญา เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา จิตภาวนา เป็นการรื้อถอนจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มี ความเข้มแข็ง มั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใส พร้อมด้วย ความเพียร สติ และสมาธิ ส่วนปัญญาภาวนาเป็นการรื้อถอน อบรมเจริญปัญญา ให้รู้เท่าทัน เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและ ความทุกข์ (พระเทพเวที, 2433, 203) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2533). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสอนและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน หมายถึง การนำหลักธรรมและคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความสงบ สุข และคุณค่าทางจิตใจในแต่ละวัน ซึ่งสามารถสรุปเป็น หัวข้อสำคัญได้ดังนี้

1. การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันนั้นเกี่ยวข้องกับการฝึกจิตใจ การเจริญสติ และการรักษาศีล โดยมีวิธีต่างๆ ดังนี้ 1) การเจริญสติ คือ การฝึกฝนให้รู้สึกตัวทุกขณะ และตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สติจะช่วยให้เรารับรู้และควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ให้ความโกรธ ความอิจฉา หรือ ความกลัวครอบงำ 2) การฝึกสมาธิ เพื่อให้จิตสงบและเป็นสมาธิ ในช่วงเวลาที่ฝึกสมาธิจะช่วยให้จิตปลอดโปร่ง พร้อมสำหรับการทำงานและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน 3) การรักษาศีล ศีลเป็นหลักการพื้นฐานที่ช่วยให้เรา ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ การรักษาศีลจะทำให้จิตใจสงบ ลดความรู้สึกผิดหรือ ความกังวลในจิตใจ

2. การฝึกสมาธิในการทำกิจวัตรประจำวัน เราสามารถนำสมาธิมาใช้กับกิจวัตรประจำวันทุกประเภท เช่น การเดิน การทำความสะอาด การทำอาหาร หรือแม้กระทั่งการทำงาน โดยที่เราควรใส่ใจและตระหนักอยู่ในทุก ขณะ เช่น ขณะล้างจานให้ฝึกสติและสมาธิไปกับการสัมผัสน้ำและการเคลื่อนไหว การฝึกเช่นนี้จะทำให้จิตสงบ และเกิดความรู้สึกที่ดีในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย

3. การมีเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น การสอนให้มีเมตตาและกรุณาเป็นหลักธรรมที่สำคัญสำหรับการใช้ชีวิต ในสังคม การปฏิบัติด้วยเมตตาจะทำให้เรามีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง เช่น การยิ้ม การช่วยเหลือ และการให้อภัย โดยเมตตาและกรุณาจะช่วยขัดเกลาจิตใจให้สะอาดหมดจดจากความโกรธ ความอิจฉา และความเห็นแก่ตัว

4. การรู้จักปล่อยวางและเข้าใจเรื่องอนิจจัง ธรรมชาติของชีวิตเป็นไปตามกฎแห่งอนิจจัง ทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันจึงต้องรู้จักการปล่อยวางจากความทุกข์ โดยยอมรับความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น การไม่ยึดติดกับความสำเร็จ ความล้มเหลว หรือสิ่งที่รักและสิ่งที่ไม่ชอบ วิธีนี้จะทำให้เรามีจิตใจที่ผ่อนคลายและไม่เป็นทุกข์จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

5. การฝึกปัญญา ปัญญาเป็นการพัฒนาการรู้เห็นตามความเป็นจริงตามหลักธรรม คือการเข้าใจความจริง ของชีวิต รู้ถึงเหตุและผลที่เชื่อมโยงกับการกระทำของเรา การฝึกปัญญาจะช่วยให้เรามองเห็นความเป็นจริงของ ชีวิต และเตรียมใจรับมือกับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติและสมาธิ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชน

พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม เช่น การสนับสนุน กิจกรรมทางสังคมและช่วยเหลือผู้ยากไร้ การจัดอบรมหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และคุณธรรมในชุมชน การจัดโครงการธรรมะเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนหรือประชาชนทั่วไป ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นได้ ในด้านนี้พระสงฆ์มีหน้าที่ การให้การอบรม

การสอน การเผยแผ่ ในที่นี้พระราชาวมุณี (ประยูทธ ปยุตโต) (2530) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ไว้ว่า “เป็นผู้ให้ธรรมทานคือการให้ธรรมเป็นการพยายามชี้แจงแนะนำหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยเหลือให้มนุษย์ได้ประสบสิ่งดีงาม ฯลฯ...” พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และคุณธรรมในชุมชน และการจัดโครงการธรรมะเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชน โดยหน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การอบรม การสอน และการเผยแผ่ธรรมะเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), 2533: 1) ซึ่งเนื้อหาธรรมะที่เผยแผ่สอดคล้องกับความจริงในธรรมชาติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชน หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าร่วมกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมและชุมชนที่อาศัยอยู่ การมีส่วนร่วมเช่นนี้สามารถทำได้หลายรูปแบบ ทั้งการให้เวลา แรงงาน ทรัพยากร หรือความรู้ความสามารถ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนรวม โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังนี้

1) การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน การสนับสนุนให้เยาวชนและผู้ใหญ่ได้รับโอกาสทางการศึกษา การให้ความรู้ เช่น การจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ การส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ รวมถึงการสร้างห้องสมุดหรือศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จะช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการทำงานและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

2) การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและการดูแลสุขภาพในชุมชน การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การลดการใช้ถุงพลาสติก หรือการจัดการขยะอย่างถูกวิธี จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชนให้คงอยู่สำหรับคนรุ่นหลัง การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพ สุขภาพที่ดีเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาสังคมและชุมชน การจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การให้ความรู้เรื่องโภชนาการ การจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพ หรือการส่งเสริมการรักษาสุขภาพ จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงและลดปัญหาทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว

4) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่มั่นคงสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสนับสนุนสินค้าท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน การฝึกอาชีพใหม่ๆ หรือการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน และทำให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) การสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี การรักษาวัฒนธรรมและประเพณีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมีเอกลักษณ์และความสามัคคี การจัดงานเทศกาลประจำปี งานประเพณีท้องถิ่น หรือการฟื้นฟูศิลปะดั้งเดิมเป็นวิธีการที่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม และสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง

6) การสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจัดงานอาสาสมัคร การร่วมกันพัฒนาสาธารณูปโภค หรือการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัย จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความสัมพันธ์ และความร่วมมือในชุมชน ชุมชนที่มีความสามัคคีจะสามารถรับมือกับปัญหาและอุปสรรคได้ดียิ่งขึ้น เพราะสมาชิกมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ดีขึ้น

7) การให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม การปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การสอนให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีแก่สังคม จะช่วยให้ชุมชนมีคนที่พร้อมเสียสละและให้ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และทำให้เกิดความสามัคคีในสังคม เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ก็จะทำให้สังคมโดยรวมพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ในบริบทของโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี พระสงฆ์จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวอย่างมีสติ โดยยังคงยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนเป็นสำคัญ นักวิชาการไทยชี้ให้เห็นว่า การปรับตัวของพระสงฆ์ควรตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจธรรมะควบคู่กับการตระหนักรู้บริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้สามารถดำรงบทบาทเป็นผู้นำทางจริยธรรมและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน (พินิจ ลาภานานนท์ และ แทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่, 2557) การปรับตัวดังกล่าวครอบคลุมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการไทยที่มองว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, 2560) ทั้งนี้ การเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารธรรมะและเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม การขาดแนวทางกำกับการใช้เทคโนโลยีที่ชัดเจน อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์และความศรัทธาของสาธุชน นักวิชาการได้สะท้อนว่า ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่รวดเร็วเกินกว่ากลไกการกำกับดูแลและปรับตัวทัน (พินิจ ลาภานานนท์ และ แทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่, 2557) ดังนั้น แนวทางการปรับตัวและแก้ไขปัญหาจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ด้านศีลธรรมและวินัยสงฆ์ การกำหนดมาตรการกำกับการใช้เทคโนโลยีในวัด การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนการพัฒนาโลกตรวจสอบและบทลงโทษที่เหมาะสม นอกจากนี้ การพัฒนาจิตใจและการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พระสงฆ์สามารถควบคุมตนเองและปรับตัวต่อสิ่งยั่วยุในสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

โดยสรุป การปรับตัวของพระสงฆ์ในโลกยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักธรรมคำสอนกับองค์ความรู้สมัยใหม่ การพัฒนาทักษะ การกำกับดูแล และการเสริมสร้างจิตสำนึกภายใน จะช่วยให้พระสงฆ์สามารถดำรงบทบาทได้อย่างเหมาะสม และเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

ความท้าทายของพระสงฆ์กับการเปลี่ยนแปลงและการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมยุคดิจิทัล: มุมมองจากนักวิชาการตะวันตก

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และคุณธรรม การปรับตัวของพระสงฆ์มิได้หมายถึงการนำเทคโนโลยีมาเผยแพร่พระธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดำรงคุณธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) และโลกทัศน์หลังสมัยใหม่ (postmodern worldview) ซึ่งมีอิทธิพลต่อค่านิยมและวิถีคิดของผู้คนอย่างลึกซึ้ง (Bauman, 2012; Taylor, 1992) นักวิชาการตะวันตก เช่น Charles Taylor (1992) และ Zygmunt Bauman (2012) ชี้ว่า โลกสมัยใหม่เป็น “สังคมแห่งความไม่มั่นคงทางศีลธรรม” (moral fluidity) ที่ค่านิยมส่วนบุคคลมักมีความสำคัญเหนือความดีร่วม พระสงฆ์จึงทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางแห่งคุณธรรม” (mediators of morality) เชื่อมโยงหลักธรรมพุทธกับความต้องการของสังคมร่วมสมัย การสอนธรรมะจึงต้องปรับรูปแบบตามสภาพสังคมและเปิดรับความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม (Smart, 1999) José Casanova (2011) เสนอแนวคิดการทำให้ศาสนา “กลับสู่พื้นที่สาธารณะ” (public religion) ซึ่งเปิดโอกาสให้พระสงฆ์นำหลักจริยธรรมพุทธ (Buddhist ethics) รับมือปัญหาสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ การเสพติดสื่อ และความรุนแรงทางวาจากรรม การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การเทศน์ออนไลน์หรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ช่วยให้พระสงฆ์เข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น (Campbell, 2013) แต่ความท้าทายคือการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของบทบาทสมณะท่ามกลางพื้นที่สาธารณะที่มีความพลวัตสูง

นักวิชาการด้านสื่อดิจิทัล เช่น Heidi Campbell (2013) เสนอให้พระสงฆ์พัฒนา “digital literacy” เพื่อสื่อสารธรรมะอย่างมีจริยธรรม สร้าง “สำนึกทางจิตวิญญาณร่วม” (shared spiritual consciousness) และแปลความธรรมะให้เข้ากับความคิดของคนรุ่นใหม่ที่คุ้นชินกับความหลากหลายและเสรีภาพทางความคิด ในสังคมพหุวัฒนธรรม พระสงฆ์ควรดำเนิน “พุทธศาสนาเชิงสนทนา” (dialogical Buddhism) เปิดรับการแลกเปลี่ยนข้ามศาสนาเพื่อสร้าง “พื้นที่แห่งความเข้าใจร่วม” (common moral ground) ตามแนวคิด “pluralistic theology” ของ John Hick (2004) แม้จะมีศักยภาพสูง บทบาทนี้เผชิญข้อจำกัด เช่น การไม่เข้าใจบทบาทพระสงฆ์ในโลกออนไลน์ การวิพากษ์จากกลุ่มอนุรักษนิยม และความเสี่ยงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง (Casanova, 2011) พระสงฆ์จึงต้องยึดหลักสติและโยนิโสมนสิการ (wise reflection) เพื่อใช้เทคโนโลยีและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสมดุล สรุปได้ว่า พระสงฆ์ยุคดิจิทัลต้องเป็นทั้ง “ผู้รักษาคุณธรรม” (guardians of virtue) และ “ผู้แปลความคุณธรรม” (interpreters of virtue) ให้หลักธรรมพุทธมีความหมาย

ต่อชีวิตร่วมสมัย ไม่เพียงดำรงความมั่นคงทางศีลธรรมของสังคม แต่ยังต่อยอดพลังทางจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนาในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยยุคปัจจุบันยังคงมีความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพทางสังคมและการพัฒนาจิตใจของบุคคล การศึกษานี้มุ่งเน้นวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม โดยพิจารณาผ่านมิติการสอน การประพฤติปฏิบัติ การปรับตัวต่อสังคมสมัยใหม่ และการส่งเสริมสันติภาพ พระสงฆ์ดำรงบทบาทสำคัญในการ สอนและเผยแผ่ธรรมะ การสอนธรรมะไม่จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรมหรือการบรรยายคำสอนเท่านั้น แต่ครอบคลุมการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกสติ การรักษาศีล และการละเว้นจากความโลภ โกรธ และหลง ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของพฤติกรรมบุคคลและสังคม พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็น แบบอย่างทางจริยธรรม (Moral Exemplars) การดำรงชีวิตเรียบง่าย มีสติ และมีจิตใจบริสุทธิ์ของพระสงฆ์เป็นต้นแบบที่ประชาชนสามารถสังเกตและนำไปปฏิบัติ การดำรงบทบาทเชิงตัวอย่างนี้มีส่วนสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและการยึดมั่นในคุณธรรม พระสงฆ์ต้องสามารถ ปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม (Adaptive Leadership) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสื่อสารสมัยใหม่ทำให้พระสงฆ์สามารถใช้สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแผ่คำสอน เพื่อเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น การปรับตัวดังกล่าวช่วยให้หลักธรรมดั้งเดิมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมสมัยใหม่และสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้าง พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการ ส่งเสริมสันติภาพและความสมานฉันท์ในสังคม การชี้แนะเรื่องการให้เกียรติซึ่งกันและกัน การจัดการความขัดแย้งด้วยสติ และการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและองค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่าการส่งเสริมคุณธรรมผ่านพระสงฆ์สามารถสร้าง การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม (Behavioral Transformation) และ เสริมสร้างความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) ได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่า

1. การใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแผ่ธรรมะ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยให้พระสงฆ์เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าแพลตฟอร์มออนไลน์สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างชุมชนเสมือนที่สนับสนุนคุณธรรม
2. บทบาทเชิงตัวอย่างของพระสงฆ์ ไม่เพียงสร้างแรงบันดาลใจ แต่ยังสามารถลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในสังคม เช่น ความรุนแรงหรือความโลภ

3. การส่งเสริมสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ของพระสงฆ์มีผลต่อการลดความขัดแย้ง ชุมชนและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ควรดำเนินควบคู่ไปกับการจัดอบรมเชิงเทคโนโลยีและการสร้าง เครือข่ายสังคมเชิงคุณธรรม เพื่อให้การเผยแผ่คุณธรรมมีความต่อเนื่องและยั่งยืนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ภัทรพร สิริกาญจน์. (2536). *บทบาทของพระสงฆ์ในชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุภา อุตโท. (2441). *บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัดไทย.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2560). *บทบาทพระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *จิตใจและสมาธิในการปรับตัวของพระสงฆ์ยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *ไตรสิกขา: หลักสูตรพัฒนาตนทางพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย.
- พระราชาวมณี (ป.อ.ปยุตฺโต). (2536). *ธรรมะกับชีวิตคนยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระราชาวมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). *การให้ธรรมทานและการพัฒนาคุณธรรมในสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2533). *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาร าชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2533). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาเพื่อสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์สันติศึกษา.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2535). *พระสงฆ์กับสังคมไทย: บทบาทและหน้าที่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พินิจ ลาภานานนท์ & แทนพันธุ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่. (2557). *การปรับตัวของพระสงฆ์ต่อสังคมและเทคโนโลยี สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี จินะวงษ์. (2532). *พระสงฆ์กับการใช้สื่อสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- Bauman, Z. (2012). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage.
- Borwornsak Uwanno. (2018). *Ethical challenges in contemporary Thai society*. Bangkok: Thammasat University Press.

- Campbell, H. A. (2013). *Digital religion: Understanding religious practice in digital media*. New York: Routledge.
- Casanova, J. (2011). *The public relevance of religion*. New York: Social Science Research Council.
- Chaiyawan, P. (2019). *Digital media and ethical behavior of Thai youth*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Hick, J. (2004). *The pluralist paradigm: A new approach to theology*. London: Oneworld Publications.
- Kitiarsa, P. (2012). *Spiritual practices and contemporary Thai culture*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- McCargo, D. (2017). *Contemporary Buddhism in Thailand: Religion and society in modern Thailand*. Singapore: NUS Press.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Thailand social and economic report 2022*. Bangkok: ONESDC.
- Phra Brahmaganabhorn [P.A. Payutto]. (2016). *Buddhism and contemporary society*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Dhammapitaka. (2017). *Moral values and Thai youth*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.
- Phra Maha Hansa Dhammahāso. (2014). *Monks as moral agents and social capital in Thailand*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Maha Somboon Vuddhikaro. (2021). *Digital engagement of Thai monks in modern society*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Paisal Visalo. (2019). *Engaged Buddhism in Thailand: Social action and moral leadership*. Bangkok: Silpakorn University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Queen, C. S., & King, S. B. (1996). *Engaged Buddhism: Buddhist liberation movements in Asia*. Albany: SUNY Press.
- Smart, N. (1999). *The world's religions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Srisuk, S. (2020). *Impact of digital media on ethical behavior in Thai society*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Suwannathat-Pian, K. (2015). *The evolving role of Thai monks in contemporary society*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Taylor, C. (1992). *Sources of the self: The making of the modern identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

